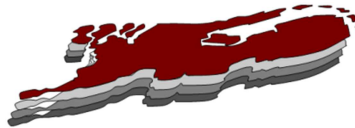

Laagland Archeologie Rapport 450

**Archeologisch bureauonderzoek en
verkennend booronderzoek –
inventariserende fase**

**Dorpsstraat 270-272,
Scherpenzeel gemeente
Scherpenzeel (GD).**

---

mei 2020

Versie 2 (definitief)

In opdracht van:
BJZ.nu

Colofon**Laagland Archeologie Rapport 450**

Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek –
verkennde fase Dorpsstraat 270-272 te Scherpenzeel, gemeente
Scherpenzeel (GD)

Auteur: J. de Gruil
E.W. Brouwer

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: definitief

Controle: J. Wijnen

Autorisatie: J. Wijnen

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, mei 2020

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in april 2020 een Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek – verkennende fase uitgevoerd aan de Dorpsstraat 270-272 te Scherpenzeel. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de herontwikkeling van het perceel aan de Dorpsstraat. Na sloop van de huidige bebouwing zullen op de locatie twee gebouwen worden gerealiseerd met daarin tien appartementen en negen zorgstudio's.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Het plangebied bevindt zich in de Gelderse Vallei, een glaciaal tongbekken dat is ontstaan in het Saalien. Dit bekken is in het Eemien opgevuld met mariene afzettingen (Eem Formatie), waarop gedurende de laatste ijstijd (Weichselien) vervolgens dekzanden zijn afgezet, behorend tot de Formatie van Boxtel. Het grootste deel van het huidige oppervlak van de Gelderse Vallei bestaat uit eolische afzettingen (Laagpakket van Wierden). Op de gemeentelijke archeologische landschappenkaart bevindt het plangebied zich centraal op een oost-westgeoriënteerde dekzandrug/-kop met een hoogte van circa 6,0 m +NAP. Op basis van extrapolatie van de bodemkaart wordt verwacht dat het plangebied bestaat uit een (laar)podzolgrond of een beekerdgrond.

De eerste vermelding van Scherpenzeel dateert uit 1227. De eerste bewoning situeerde zich circa 400 m ten oosten van het plangebied bij het huidige Huize Scherpenzeel, hier zijn onder andere vondsten uit de Late-Middeleeuwen bekend. Op kaarten vanaf de Vroege-Nieuwe tijd is te zien dat de Dorpsstraat, waaraan het plangebied zich bevindt, nagenoeg de toenmalige vorm heeft behouden. De kans is groot dat er destijds, aan de straatzijde, ook bebouwing aanwezig was binnen het plangebied. Op de eerste kadastrale kaart uit circa 1832 is een huis met erf aangegeven binnen het plangebied. Op de topografische kaarten blijft bebouwing aangeven aan de voorzijde van het perceel. In de jaren '80 is de huidige bebouwing verder uitgebreid over het midden en richting de achterzijde van het perceel. Het laatste stuk aan de achterzijde is echter onbebouwd gebleven.

In de omgeving van het plangebied zijn archeologische resten uit de periode Late-Middeleeuwen – Nieuwe tijd bekend. Resten uit deze periode kunnen ook in het plangebied worden verwacht. De verwachting op resten uit deze periode is hoog. Voor jongere perioden geldt een middelhoge archeologische verwachting.

Dit verwachtingsmodel is getoetst en aangevuld door middel van verkennend booronderzoek booronderzoek.

Het verkennende booronderzoek heeft tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zonodig aan te vullen. Hiertoe zijn verspreid over het toegankelijke deel van het plangebied verkennende boringen gezet. In dit stadium is verkennend booronderzoek de meest efficiënte onderzoekswijze om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem tot in de C-horizont is verstoord. De kans dat het gebied nog archeologische resten met een intacte archeologische context bevat wordt daarom laag geacht.

Dit advies is overgenomen door de bevoegde overheid, de gemeente Scherpenzeel. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, mevr. P. Kloosterman

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.4) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	5
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding onderzoek	8
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	8
1.3 Administratieve gegevens	10
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	11
1.5 Gemeentelijk beleid	12
1.6 Onderzoeksdoel	13
2 Inventarisatie	14
2.1 Inleiding	14
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	14
2.3 Archeologie	18
2.3.1 Bekende archeologische waarden	18
2.3.2 Waarnemingen	18
2.3.3 AMK-terreinen	19
2.3.4 Gemeentelijke verwachtingskaart	19
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	20
2.4 Historie	22
3 Conclusie en verwachtingsmodel	26
3.1 Conclusie	26
3.2 Verwachtingsmodel	27
4 Veldonderzoek	29
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	29
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	29
4.3 Resultaten: archeologie	30
5 Conclusie en verwachting	31
6 Selectieadvies	32
Literatuur	33
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	35
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	36
BIJLAGE 3 Actueel Hoogtebestand Nederland	37
BIJLAGE 4 Bodemkaart	38
BIJLAGE 5 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	39
BIJLAGE 6 Niet-toegankelijk voor booronderzoek	40
BIJLAGE 7 Boorpuntenkaart	41
BIJLAGE 8 Boorstaten	42
BIJLAGE 9 Verklarende woordenlijst	45

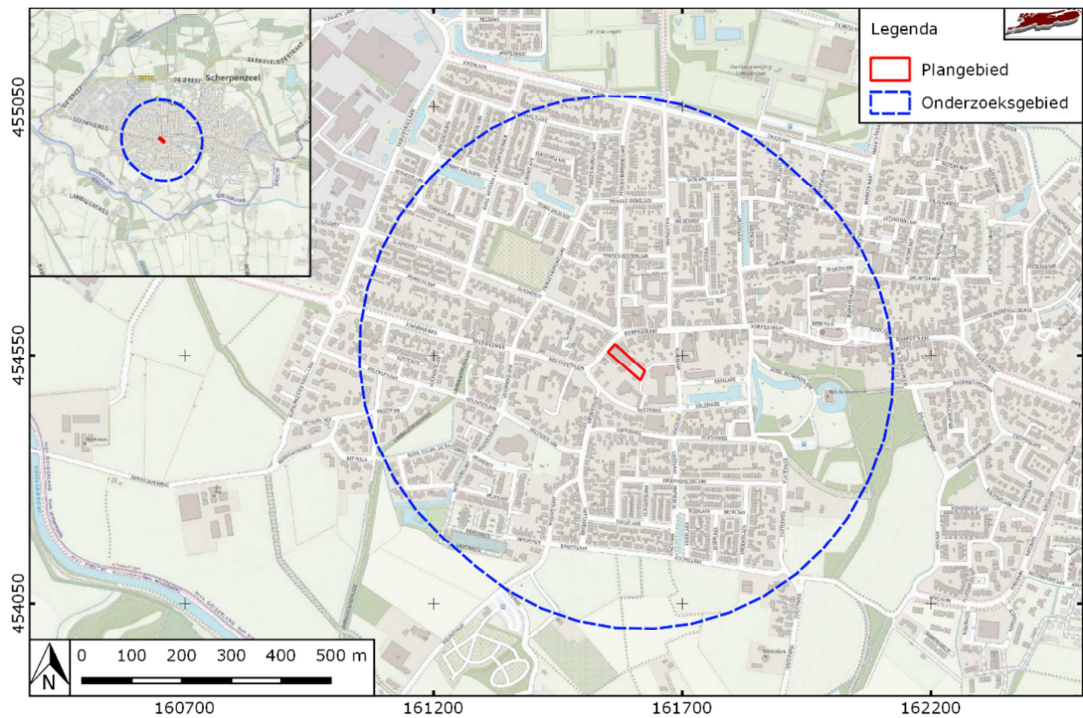
HOOFDSTUK **1** INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande sloop van de huidige bebouwing gevolgd door de bouw van twee gebouwen met daarin tien appartementen en negen zorgstudio's aan de Dorpsstraat 270-272 te Scherpenzeel, gemeente Scherpenzeel (GD). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Scherpenzeel heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Dorpsstraat 270-272 in Scherpenzeel, gemeente Scherpenzeel (GD), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied heeft een omvang van circa 1740 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Gelderland
Gemeente	Scherpenzeel
Plaats	Scherpenzeel
Beheerder/eigenaar grond	fam. Remmerder
Toponiem	Dorpsstraat 270-272
Kadastrale perceelnummer(s)	SPZ00 - D - 2536
Laagland Archeologie projectnummer	SCDO201
Datum conceptrapportage	23 april 2020
Datum definitief rapport	6 mei 2020
XY-coördinaten	161550/454557
	161565/454572
	161616/454500
	161625/454518
Kaartblad	32G
Oppervlakte/lengte Plangebied	1740 m ²
Datering	
Complextype	
Onderzoeksmeldingsnr	4832699100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek – verkennende fase.
Datum begin veldonderzoek	20 april 2020
Datum eind veldonderzoek	20 april 2020
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	29 april 2020
Bevoegde overheid	Gemeente Scherpenzeel
Adviseur namens bevoegde overheid	P. Kloosterman, regio-archeoloog gemeenten Barneveld, Scherpenzeel en Wageningen
Beheer documentatie	E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F

	7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel grotendeels bebouwd, aan de achterzijde bevindt zich een parkeerplaats. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.¹

De huidige bebouwing wordt gesloopt. In het noordelijke deel van het plangebied is een appartementencomplex gepland; in het zuidelijke deel komen zorgstudio's. Tussen beide gebouwen komt een parkeerterrein. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige en de gewenste nieuwe situatie. Het huidige pand beschikt over een kelder van ongeveer 20-30 m². De locatie hiervan is (bij benadering) aangegeven met een blauwe pijl.

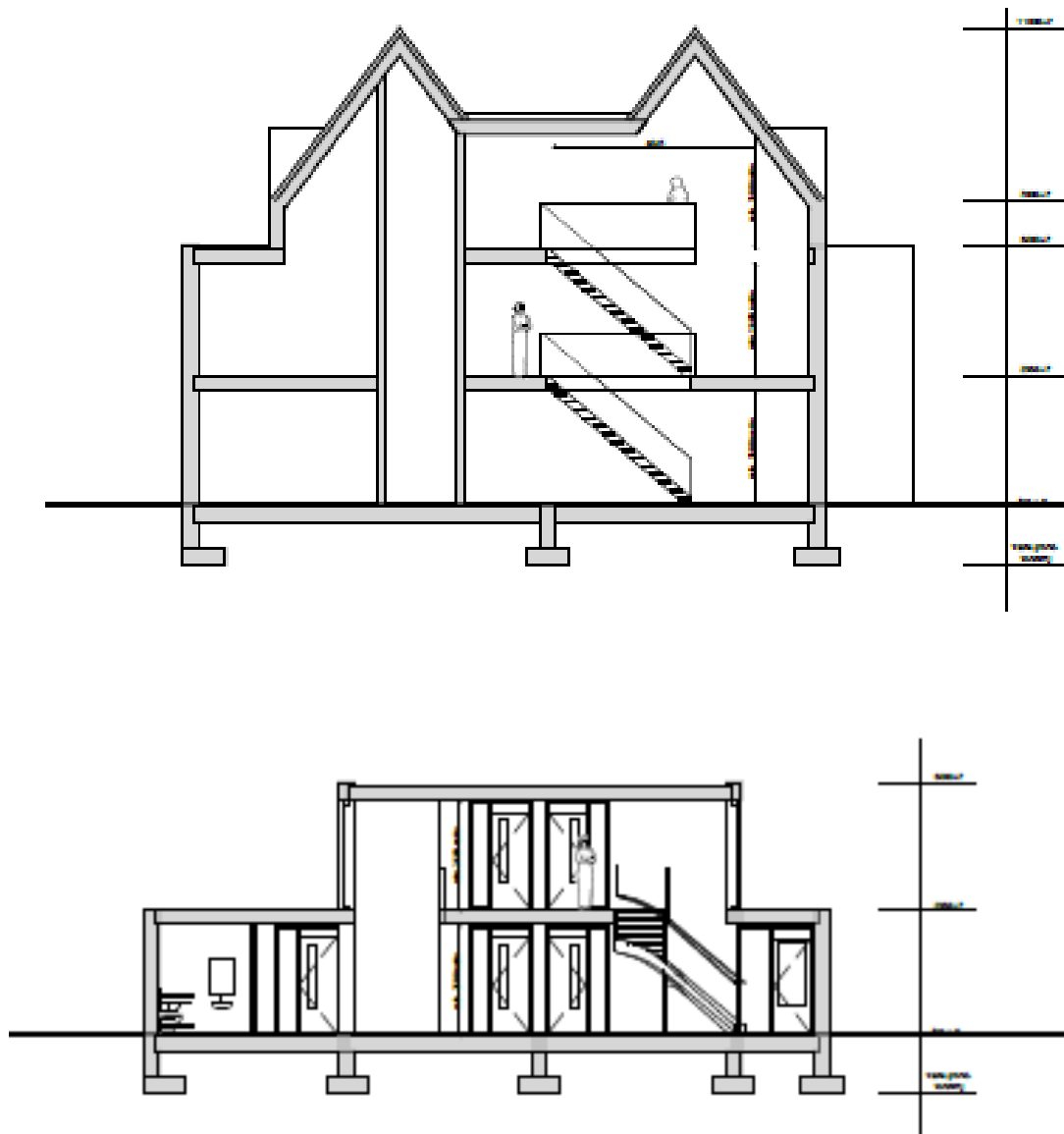

Afbeelding 2. Huidige situatie (boven) en nieuwe situatie (onder).

De nieuwbouw wordt op poeren gefundeerd. Onderstaande afbeeldingen geven een indruk van de omvang en diepte van de funderingen. Er worden geen kelders

¹ Bron: gemeentelijke monumentenlijst.

aangelegd. De funderingen reiken naar verwachting tot een diepte van ongeveer 130 cm min peil.²

Afbeelding 3. Dwarsdoorsneden van het appartementengebouw (boven) en het zorggebouw (onder).

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan *Centrum*, en heeft een dubbelbestemming *Waarde – Archeologische verwachtingswaarde 1 (zeer hoog)*. Voor dit gebied geldt ten aanzien van archeologie een onderzoeksplicht bij en te

---

² Vaak wordt het peil op de BG vloer gelegd., waardoor het peil ca. 10 cm boven het maaiveld ligt (afhankelijk van de situatie. Hier ligt de waarschijnlijke aanlegdiepte van de poeren op ca. 120 cm -mv

verstoren gebied van 100 m² of meer en dieper dan 50 cm -mv. De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

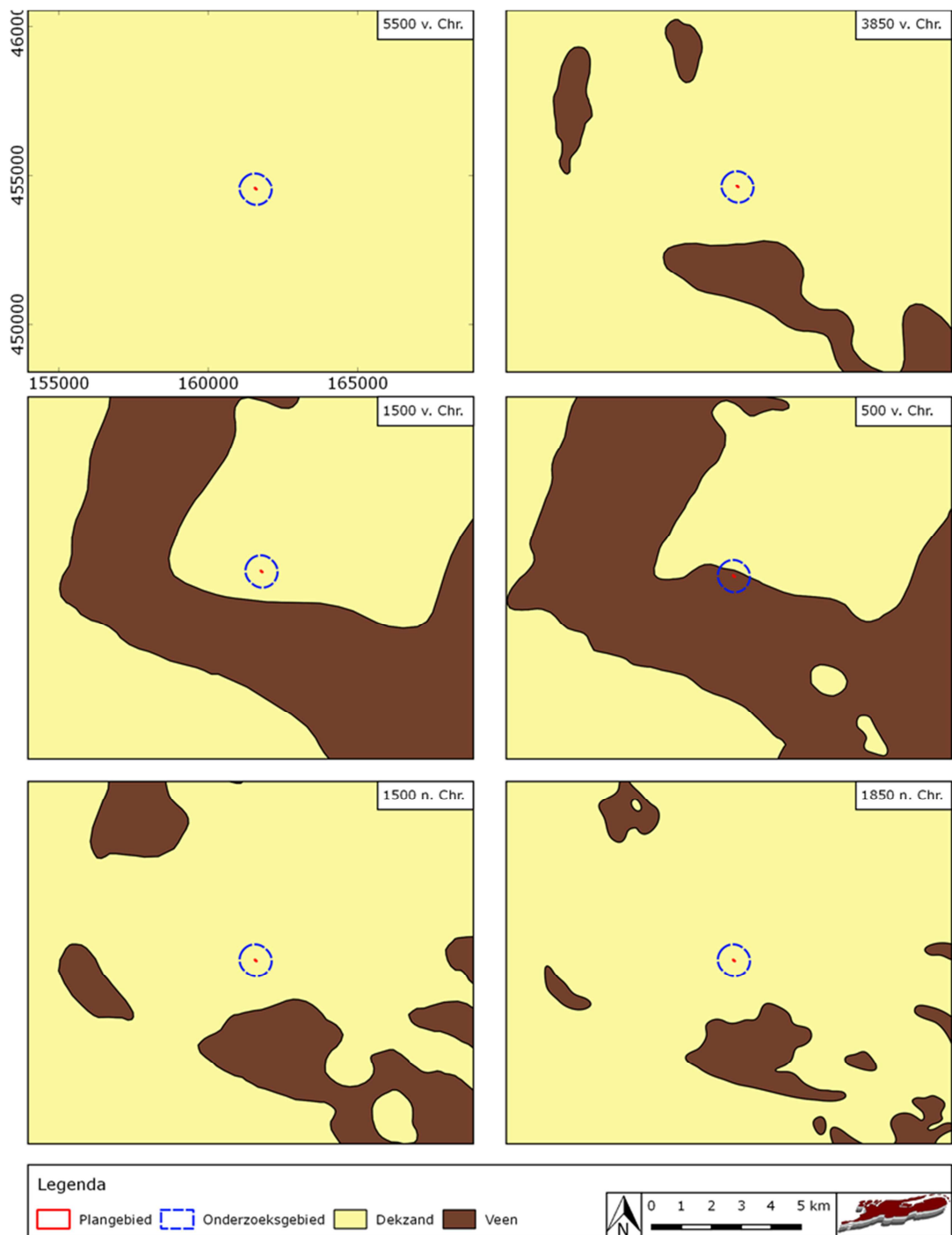
HOOFDSTUK **2** INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

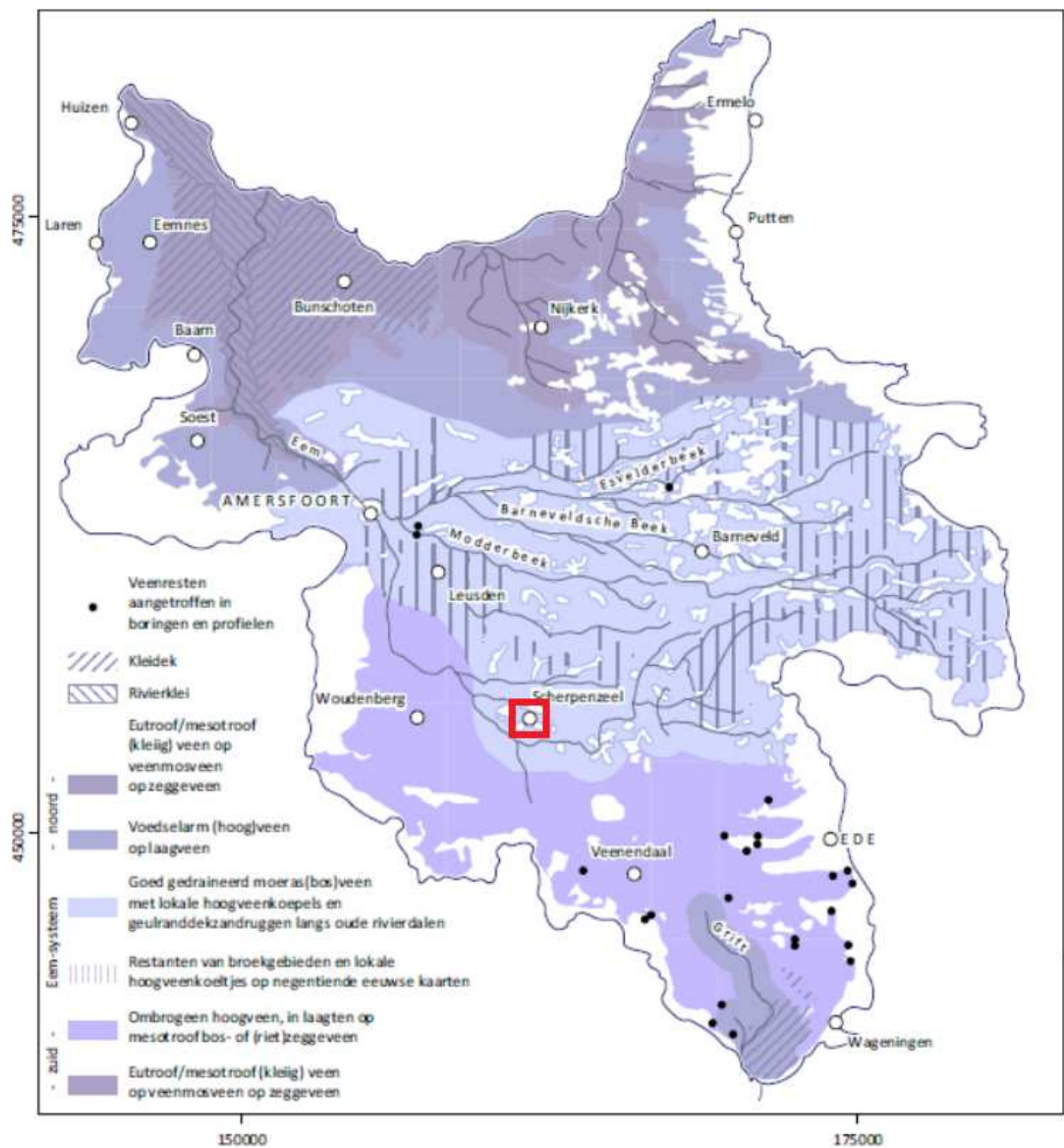
Het plangebied bevindt zich in de Gelderse Vallei, gelegen tussen de Utrechtse stuwwal ten westen en de stuwwallen van de Veluwe ten oosten. De vallei bestaat voornamelijk uit een opgevuld glaciaal tongbekken dat in het Saalien is ontstaan en waarin gedurende de laatste fase van deze ijstijd glaciale en periglaciale sedimenten behorend tot de Formatie van Drenthe zijn afgezet. In het Eemien, de op het Saalien volgende warmere periode, zijn vervolgens afzettingen gevormd behorend tot de Eem Formatie. Nadien zijn in er in de laatste ijstijd, het Weichselien, en het begin van het Holoceen, afzettingen gevormd behorend tot de Formatie van Boxtel. Het bovenste deel hiervan vormt grotendeels het hedendaagse oppervlak van de Gelderse Vallei; eolische afzettingen (Laagpakket van Wierden). Vanaf circa 3850 voor Chr. is een veengebied ontstaan in de Gelderse Vallei, in eerste instantie in de kleinere lagergelegen gebieden, en geleidelijk aan op steeds groter schaal (afbeelding 4). In de Vroege-Middeleeuwen was de uitbreiding van veengronden het grootst. Gedurende de Middeleeuwen werd veel veen afgegraven en ontgonnen, waarna in de Nieuwe tijd al weer een groot deel van de veengebieden was verdwenen. Op de paleogeografische kaart is zichtbaar dat het plangebied zich net aan de noordelijke rand van een veengebied bevond. Deze kaart geeft niet de exacte situatie weer, maar een goed algemeen beeld van de verspreiding van veen binnen de Gelderse Vallei.

Afbeelding 4. Paleogeografische ontwikkeling van 5500 voor Chr. (naar Vos e.a., 2013).

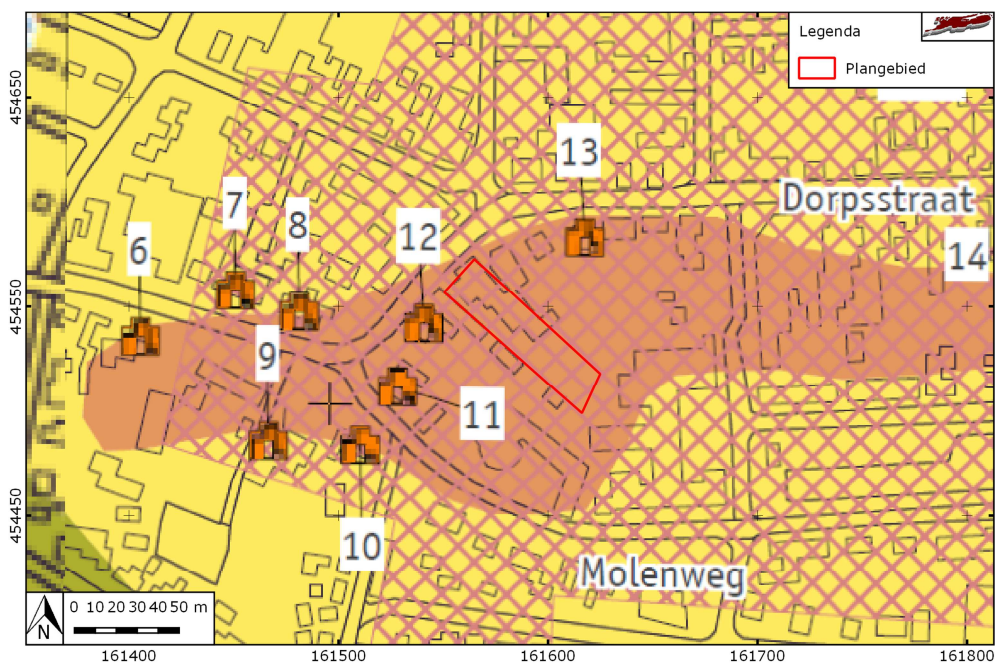
Op een meer regio-specifieke publicatie is te zien dat de omgeving van Scherpenzeel, ten tijde van de maximale veenuitbreiding, bestond uit goed gedraineerd moeras(bos)veen met lokale hoogveenkoepels en geulranddekkzandruggen langs oude rivierdalen (afbeelding 5). De hogere dekkzandruggen en -kopjes waren niet bedekt met veen.³

³ Scholte Lubberink *et al.* 2015.

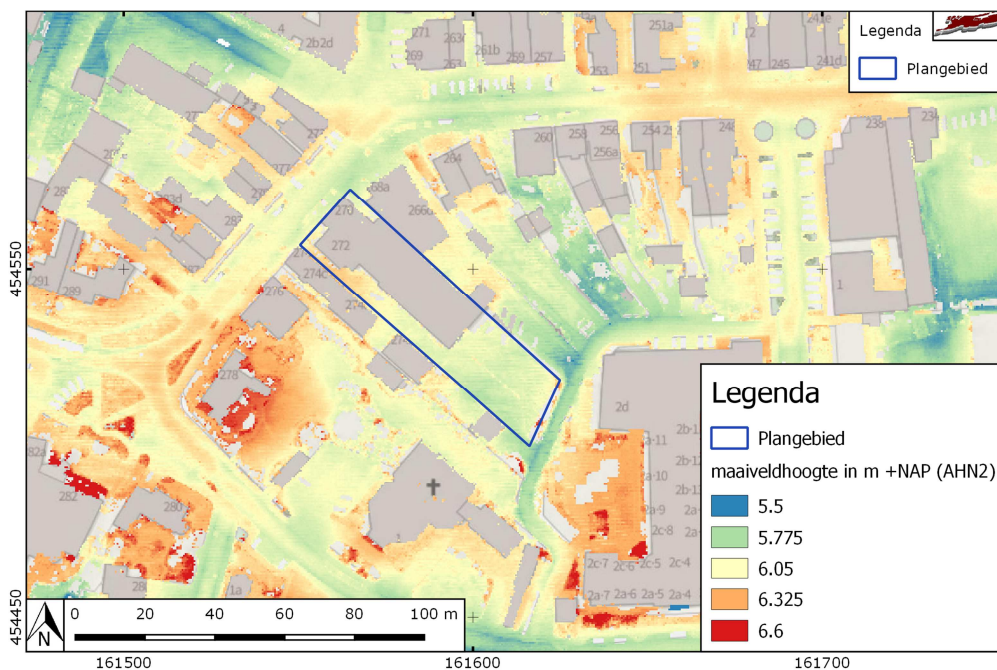
Afbeelding 5. Paleogeografische kaart van de maximale uitbreiding van veengebieden in de Gelderse Vallei. Het plangebied bevindt zich binnen het rode kader. Bron: Scholte Lubberink et al. 2015, afbeelding 2.17 (reconstructie van de maximale uitbreiding van veengebieden in de Gelderse Vallei).

Op de gemeentelijke archeologische landschappenkaart is zichtbaar dat het plangebied zich centraal op een oost-westgeoriënteerde dekzandrug-/kop bevindt (afbeelding 6). Dekzandruggen liggen meestal wat hoger, waardoor de waterhuishouding meestal beter is en er in veel gevallen een podzolbodem heeft kunnen vormen. De dekzandrug-/kop wordt omsloten door een dekzandwieling.

Afbeelding 6. Uitsnede van de gemeentelijke archeologische landschappenkaart. Bruin: dekzandrug/-kop, geel: dekzandwieling, raster: historische dorpskern. Het plangebied is rood omkaderd.

Op het AHN2 (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie de bijlage en onderstaande afbeelding, is de ligging van de dekzandkop redelijk zichtbaar. Het plangebied bevindt zich op een hoogte van circa 6,0 m +NAP. Direct ten zuidoosten van het plangebied loopt de hoogte nog op met circa 0,5 m. Binnen het onderzoeksgebied loopt de hoogte wat af tot circa 5,0 m +NAP, in het uiterste zuidwesten tot circa 4,6 m +NAP.

Afbeelding 7. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Op de bodemkaart is het gebied niet gekarteerd (bebouwing, zie bijlage), maar op basis van het voorkomen van specifieke bodemtypen in de directe omgeving, kan worden verondersteld dat ter plaatse van het plangebied een laarpodzolgrond (cHn21) is geweest of een beekeerdgrond (pZg23) aanwezig is (geweest). Laarpodzolgronden zijn meestal ontstaan uit veldpodzolgronden die zijn opgehoogd met potstalmest. Beekeerdgronden zijn zandgronden die ontstaan in gebieden met een fluctuerende grondwaterstand. De top bestaat uit een humeuze (moerige) laag. Eronder ligt dekzand waarin zich geen of een onduidelijke podzol heeft ontwikkeld. In de top komen roestvlekken voor. Gezien de iets hogere ligging op een dekzandkopje, is het waarschijnlijk de bodem binnen het plangebied bestaat uit een (laar)podzolgrond.

In het DINOloket zijn onder andere geologische boringen geregistreerd, op 80 en 300 m afstand van het plangebied, waarbij wordt gesproken van een top van zandig veen van 0 – 1,5/2 m -mv.⁴ Deze boringen zijn gezet binnen de dekzandrug/-kop, zoals deze is aangegeven op de gemeentelijke archeologische landschappenkaart. Doordat er sprake lijkt te zijn van een bouwvoor waarin veenresten zijn opgenomen, kan voorzichtig worden aangenomen dat toch ook de hogere dekzandrug/-kop tenminste enige tijd met veen bedekt is geweest. Een boring circa 300 m ten noorden van het plangebied geeft een 4 meter dik zandpakket aan, waarbij enkel op een diepte van 1,4 – 1,7 m veen aanwezig is.⁵

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 5 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het plan- en onderzoeksgebied zijn geen bekende waarden geregistreerd.

2.3.2 WAARNEMINGEN

In het onderzoeksgebied zijn diverse waarnemingen bekend:

Waarneming 32701⁶ bevindt zich circa 310 ten oosten van het plangebied. Het betreft een opgraving (mede) uitgevoerd door de AWN waarbij funderingen uit de Late-Middeleeuwen B – Vroege-Nieuwe tijd en uit de Midden-/Late-Nieuwe tijd zijn aangetroffen (complextype Bewoning).

Waarneming 26200⁷ is een beschrijving van twee stenen die bij de hervormde kerk van Scherpenzeel gelegen waren. De stenen, tefriet en graniet, dateren uit de Late Middeleeuwen en zijn gebruikt als verbrandingssteen en altaarsteen. De waarneming bevindt zich circa 360 m ten oosten van het plangebied.

---

⁴ Boring B32G0066 en B32G0067.

⁵ Boring B32G0643.

⁶ Zaakidentificatie 2884405100.

⁷ Zaakidentificatie 2842511100.

Waarneming 7076⁸ betreft een waarneming van aardewerk uit de Late Middeleeuwen, aangetroffen tijdens niet-archeologische werkzaamheden in 1980 bij het Huize Scherpenzeel, circa 375 m ten oosten van het plangebied.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologisch belang, hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

Binnen het onderzoeksgebied is één AMK-terrein geregistreerd, circa 220 ten oosten van het plangebied: AMK-terrein 7046. Het betreft een terrein met restanten van kasteel 'Huys Scherpenseel' uit de Late-Middeleeuwen. Bij restauratiewerkzaamheden werden onder de vloer fragmenten laatmiddeleeuws aardewerk en een fragment van een processiehoorn gevonden. Het kasteel stamt uit de Late-Middeleeuwen. Oorspronkelijk was er sprake van een donjon. Het huidige huis is in de 17de eeuw gebouwd en in de 19de eeuw in Neogotische stijl gerestaureerd. Het huidige huis is beschermd.⁹

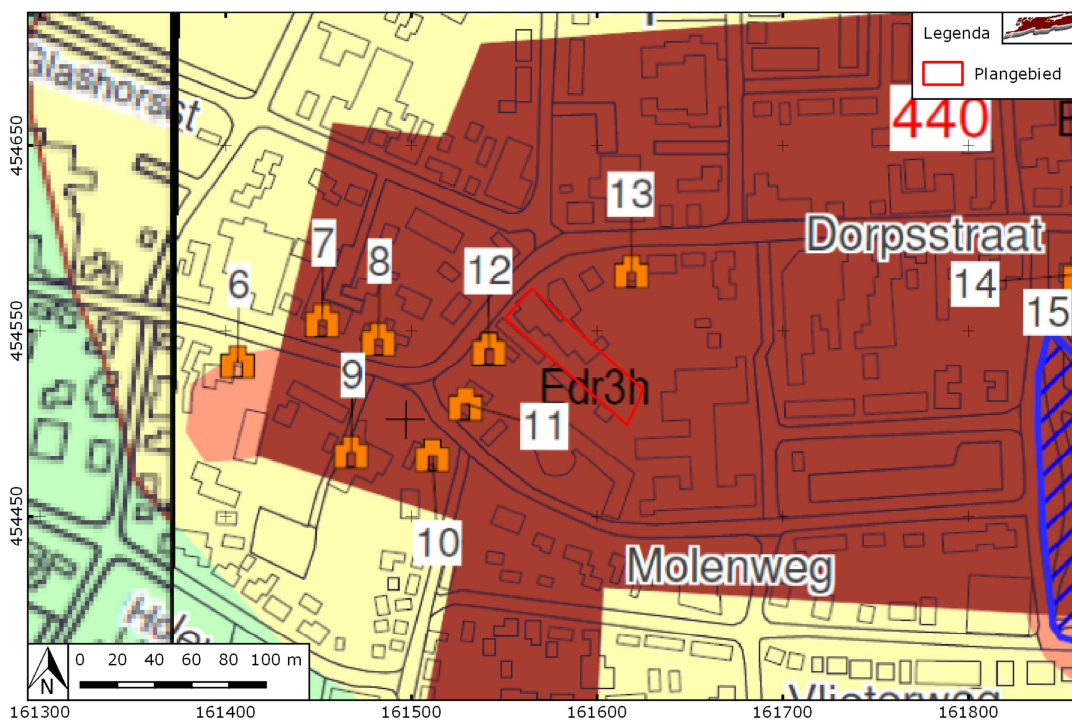
2.3.4 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (afbeelding 8) ligt het plangebied in de historische kern van Scherpenzeel, een zone met een hoge archeologische verwachting. In het plangebied bevinden zich geen gemeentelijke monumenten, wel in de directe omgeving.

---

⁸ Zaakidentificatie 2726228100.

⁹ www.archis.nl, monumentnummer 7046.

Afbeelding 8. Uitsnede van de gemeentelijke verwachtingskaart. Bruin=historische kern met een hoge verwachting. Oranje gebouw: gemeentelijk monument.

2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 5. De meest nabij uitgevoerde onderzoeken, en de resultaten hiervan, worden hieronder beknopt behandeld.

Bijna direct ten zuidoosten van het plangebied is een bureauonderzoek¹⁰ uitgevoerd. De resultaten kunnen als volgt worden samengevat: gezien de aanwezigheid van dekzandwelingen en/of een dekzandrug binnen het plangebied, kan geconcludeerd worden dat het plangebied in het Paleolithicum en Mesolithicum geschikt zal zijn geweest voor menselijke bewoningsactiviteiten. Dergelijke waarden kunnen dan ook binnen het plangebied aanwezig zijn. Gezien het feit dat het gebied in de Late-Middeleeuwen is ontgonnen en het plangebied binnen de historische kern van Scherpenzeel ligt, waar in ieder geval langs de Dorpsstraat al vanaf 1830 bebouwing aanwezig is (en mogelijk eerder) en waar vindplaatsen uit de periode vanaf de Late-Middeleeuwen in de omgeving aanwezig zijn, kan tevens worden geconcludeerd dat binnen het plangebied archeologische resten uit de periode Late-Middeleeuwen - Nieuwe tijd aanwezig kunnen zijn. Aanbevolen is om een verkennend booronderzoek uit te voeren.

Circa 120 m ten westen van het plangebied is bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek¹¹ uitgevoerd. Op basis van het bureauonderzoek werden archeologische resten verwacht uit alle archeologische perioden. Deze zouden zich bevinden direct onder de A-horizont, mits deze intact is. Om deze verwachting te toetsen zijn zes boringen gezet. Vijf van de boringen vertoonde een intact potentieel archeologisch niveau, het bodemtype

¹⁰ OM 2358934100, rapportage: Teekens 2012.

¹¹ OM 2303367100, rapportage: Huizer 2011.

vertoonde kenmerken van een enkeerdgrond. Geadviseerd is om bij de sloop- en graafwerkzaamheden een archeologische begeleiding uit te voeren.

Ruim 200 m ten noordoosten van het plangebied is een bureauonderzoek¹² uitgevoerd voor het terrein Dorpsstraat 231-233. Afhankelijk van het hier aanwezige bodemtype (het terrein is bodemkundig niet gekarteerd) is er een hoge kans op resten vanaf de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Voor resten uit de periode laat-Paleolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen is een middelhoge verwachting aangegeven. Vervolgonderzoek wordt aanbevolen in de vorm van verkennende boringen of een archeologische begeleiding van de geplande saneringswerkzaamheden. Aansluitend is een proefsleuvenonderzoek¹³ uitgevoerd. De resultaten hiervan kunnen als volgt worden samengevat: het plangebied betreft een saneringslocatie in de laat-middeleeuwse dorpskern van Scherpenzeel, een zone met een hoge archeologische verwachting waarvan bepaalde resten teruggaan tot de 14de eeuw (Huis Scherpenzeel). Op basis van historisch kaartmateriaal worden in het plangebied bebouwingsresten verwacht die in elk geval uit de vroege 19de eeuw dateren; mogelijk nog eerder tot in de 17de eeuw. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is niet te zeggen of er daadwerkelijk bewoningsresten (bebouwing, ophooglagen, sporen van erfinrichting en/of landgebruik) uit de Nieuwe tijd of Late-Middeleeuwen aanwezig zijn in het plangebied, maar de hoge verwachting hierop blijft gehandhaafd. De aangetroffen resten tijdens de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek kunnen gedateerd worden in de Nieuwe tijd C, vermoedelijk allen rond de overgang van de 19de naar de 20ste eeuw of mogelijk later. Het merendeel van de aangetroffen resten is beschreven als een moderne verstoring, waardoor het beeld ontstaat van een sterk verstoord gebied zonder de verwachte resten uit het specifieke verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek. De beperkte informatiewaarde leidt tot het advies dat verder archeologisch onderzoek niet noodzakelijk wordt geacht.

Circa 250 m ten noordoosten van het plangebied is een bureauonderzoek en aansluitend een booronderzoek uitgevoerd.¹⁴ De resultaten kunnen als volgt worden samengevat: uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een middelhoge archeologische verwachting heeft op het voorkomen van archeologische resten uit de perioden (Laat-)Paleolithicum t/m Vroeg-Neolithicum (jagers-verzamelaars) en Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd (periode nadat het gebied grootschalig ontgonnen was voor agrarisch gebruik), en een lage middelhoge archeologische verwachting voor de perioden Midden-Neolithicum t/m Vroege-Middeleeuwen (landbouwers). Uit de resultaten van het inventariserend veldonderzoek (IVO, verkennende fase direct gecombineerd met de karterende fase) blijkt dat de natuurlijke bodemopbouw binnen het plangebied door recente bodemingrepen reeds verstoord is. Vanaf het maaiveld tot gemiddeld 100 cm -mv komen geroerde/verstoorde lagen voor. Waarschijnlijk gaat het om (deels) teruggestorte grond (humeus) zand/stabilisatiezand. Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden en gezien de verstoorde bodemopbouw, is geadviseerd om geen vervolgonderzoek te laten plaatsvinden.

Ongeveer 560 m oostelijk is in 2019 een archeologische begeleiding uitgevoerd in de Nederlands Hervormde kerk.¹⁵ Aanleiding vormde de vervanging van de vloer. Het kerkgebouw ligt in de oude kern van Scherpenzeel. Uit het onderzoek blijkt dat de grond in de kerk is opgehoogd; daarbij zijn graven aangetast en is botmateriaal verspreid geraakt. Tijdens het onderzoek zijn fundamente van oudere fasen van de kerk aangetroffen. De oudste funderingen van moerasijzererts zijn aangetroffen in de zuidelijke beuk van de kerk; deze resten stammen waarschijnlijk uit de Late Middeleeuwen. Een aantal baksteenfunderingen konden gedateerd worden vanaf de 16^e eeuw; baksteenfunderingen in de zuidelijke zijbeuk zijn gedateerd in de 15^e of

¹² OM 2425167100, rapportage: Bedeaux 2013

¹³ OM 2435479100, rapportage: Van der Feest 2014.

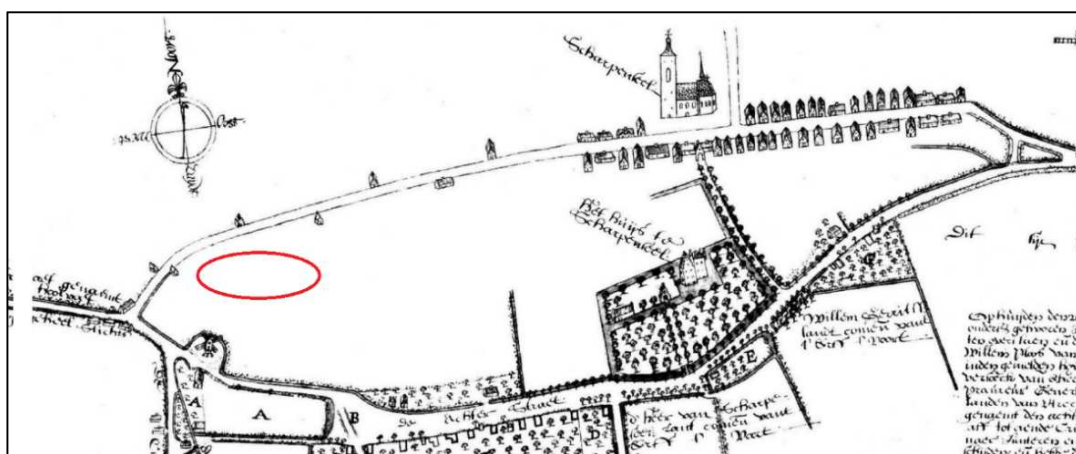
¹⁴ OM 3299709100 en OM 3299717100, rapportage: Ten Broeke 2018.

¹⁵ OM 4695769100, rapportage: Hendriksen, 2019.

16^e eeuw. Er zijn een aantal graven aangetroffen. Deze konden niet nauwkeurig gedateerd worden, maar zijn afkomstig uit de periode tussen de 14^e eeuw (vermoedelijke stichting van de kerk) en 1828 (verbod op begraven in kerkgebouwen).

2.4 HISTORIE

De oudste vermelding van Scherpenzeel stamt uit de Late-Middeleeuwen: in 1229 wordt 'Scarpenzele' genoemd in een archiefstuk van de Amersfoortse St. Paulusabdij. De naam wijst op een versterkt huis. Momenteel heeft het landgoed een neogotische vorm.¹⁶ Op onderstaande afbeeldingen is Scherpenzeel aangegeven op twee kaarten uit circa 1641 en 1717. Op onderstaande en latere kaarten is ongeveer 50 m ten zuidwesten van het plangebied een molen aangegeven.

Afbeelding 9. Detailopname van de kaart van Jan van Diepenem uit circa 1641. Bron: www.oudscherpenzeel.nl, geraadpleegd op 9-4-2020. In rood de locatie van het plangebied (bij benadering).

De standaardmolen is al voor 1429 gebouwd. De molen was op een molenpol gebouwd, een kunstmatige heuvel. In 1482 is de molen afgebrand. Onderstaande afbeelding toont een foto van de molen van omstreeks 1910. In 1918 komt de molen stil te staan. Rond 1935 wordt de molen nog gerestaureerd, maar in 1945 wordt de molen door de Duitsers opgeblazen.¹⁷

¹⁶ www.heerlijkscherpenzeel.nl, geraadpleegd op 9-4-2020.

¹⁷ Bron: Vereniging Oud Scherpenzeel

Afbeelding 10. Foto uit circa 1910 van de Scherpenzeelse standerdmolen. Bron: Vereniging Oud Scherpenzeel.

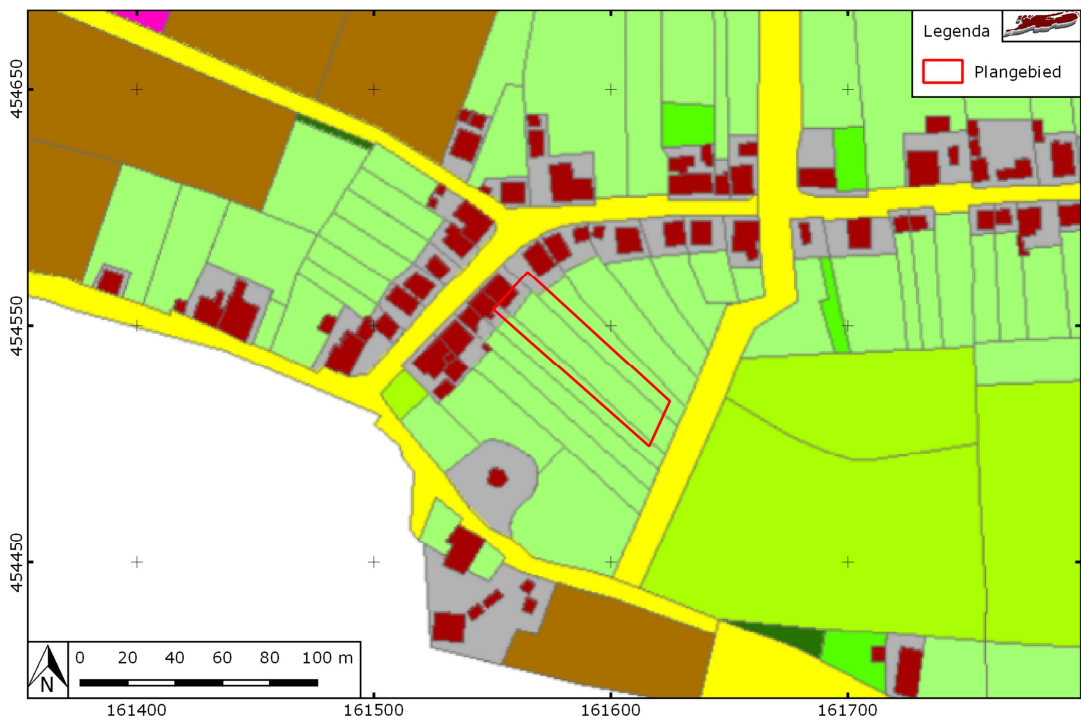

Afbeelding 11. Detailopname van de Kaart van Woudenberg uit circa 1717. Bron: www.oudscherpenzeel.nl, geraadpleegd op 9-4-2020. In rood de locatie van het plangebied (bij benadering).

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)¹⁸ is het plangebied en haar omgeving bebouwd en maakt het deel uit van de historische kern van Scherpenzeel (zie onderstaande afbeelding). Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als huis met erf, met daarachter een tuin, in eigendom van Jan van der Linden (wever van beroep).

---

¹⁸ Bron: hisgi2s.nl.

Afbeelding 12. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. Geel: wegen, grijs: huis met erf, rood: woning, lichtgroen: tuin, groen: weiland, bruin: bouwland. Bron: hisgis.nl.

Op latere topografische kaarten blijft het plangebied bebouwd, zoals bijvoorbeeld de kaart van 1940 laat zien (zie onderstaande afbeelding). Het huidige gebouw stamt uit 1940.¹⁹

---

¹⁹ www.planviewer.nl, geraadpleegd op 9-4-2020.

Afbeelding 13. Uitsnede uit de topografische kaart van 1940. Bron: topotijdreis.nl.

Op de huidige topografische kaart is zichtbaar dat het merendeel aan de noordwestzijde van het plangebied bebouwd is. De bebouwing, wat meer centraal op het perceel, lijkt op basis van historische kaarten te zijn gebouwd na 1984, waarbij het op kaarten vanaf 1995 duidelijk aanwezig is. De achterzijde is vrij gebleven van bebouwing en is momenteel in gebruik als parkeerplaats.

Afbeelding 14 Uitsnede van de huidige topografische kaart. Bron: pdok.nl.

HOOFDSTUK **3** CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Op basis van het bureauonderzoek is gesteld dat het plangebied is gesitueerd op een dekzandrug omgeven door een dekzandwieling. In de laagste delen van de Gelderse Vallei heeft zich, vanaf het Neolithicum, waarschijnlijk vrijwel overal hoogveen ontwikkeld. Ten tijde van de maximale verspreiding van het veen, in de Vroege-Middeleeuwen, was er ter hoogte van Scherpenzeel sprake van een goed gedraineerd moeras(bos)veen. Gezien de ligging van het plangebied op een dekzandrug, is het plangebied mogelijk niet of slechts beperkt begroeid geweest met veen. Het bodemtype betreft vermoedelijk een laarpodzolgrond.

Scherpenzeel wordt voor het eerst genoemd in de Late-Middeleeuwen, de eerste bewoning van deze plaats bevond zich circa 400 m ten oosten van het plangebied bij het huidige Huize Scherpenzeel. Op kaarten vanaf de Vroege-Nieuwe tijd is te zien dat de Dorpsstraat, waaraan het plangebied zich bevindt, nagenoeg de huidige vorm heeft. Op de eerste kadastrale kaart uit circa 1832 is een huis met erf aangegeven binnen het plangebied. Op de topografische kaarten blijft bebouwing aangeven aan de voorzijde van het perceel. In de jaren '80 is de huidige bebouwing verder uitgebreid over het midden en richting de achterzijde van het perceel. Het laatste stuk aan de achterzijde is echter onbebouwd gebleven en is momenteel een parkeerplaats.

In de omgeving van het plangebied zijn archeologische resten uit de periode Late-Middeleeuwen – Nieuwe tijd bekend. Resten uit deze periode kunnen ook in het plangebied worden verwacht. Resten uit oudere perioden zijn niet bekend in de nabijheid van het plangebied, maar de aanwezigheid hiervan kan niet worden uitgesloten.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

In het plangebied kunnen direct aan of onder het maaiveld archeologische resten worden verwacht uit alle archeologische perioden. Echter, concrete vondsten, waarnemingen en/of onderzoeksresultaten in de nabijheid van het plangebied wijzen enkel op archeologische resten daterend vanaf de Late-Middeleeuwen. De verwachting op resten uit deze periode (Late-Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd), is daarom hoog. Aan de zijde van de Dorpsstraat gaat het daarbij om resten van bebouwing; uit de eerste kadastrale kaart blijkt dat dit deel in ieder geval vanaf 1811-1832 bebouwd was. Rond 1717 was nog geen bebouwing aanwezig. Het resterende deel van het plangebied is tot in de tweede helft van de vorige eeuw onbebouwd gebleven, maar mogelijk zijn hier resten van erfinrichting (schuurtjes, beerput, afvalkuilen en dergelijk) bewaard gebleven.

Voor wat betreft oudere perioden geldt een middelhoge archeologische verwachting. De kans is groot dat eventuele resten uit oudere perioden door de bebouwing vanaf de Late Middeleeuwen grotendeels zijn verstoord. Mogelijk was in het plangebied vanaf de Late Middeleeuwen een dun plaggendek aanwezig en zijn oudere resten aanvankelijk enigszins beschermd gebleven door bodemingrepen.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode bronstijd – middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).²⁰

Eventuele resten bestaan uit vuursteenstrooiingen (voornamelijk Neolithicum, in mindere mate Bronstijd en IJzertijd). Daarnaast kan (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Vanaf ongeveer de 17^e eeuw is ook baksteen te verwachten (rurale gebieden; in bewoningskernen al eerder). Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het pleistocene zand, direct onder een bouwvoor. Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken.

Onderstaande tabel geeft in het kort de archeologische verwachting weer:

---

²⁰ Bron: Tol e.a., 2006.

PERIODE	COMPLEXTYPE	DIEPTELIGGING	KENMERKEN
Late- Middeleeuwen tot en met Nieuwe Tijd	moestuin	circa 20-50 cm –mv	greppels, kuilen, later ook verkevelingssloten
Late- Middeleeuwen tot en met Nieuwe Tijd	nederzetting	circa 20-50 cm –mv	resten van bewoning, baksteen, paalkuilen, aardewerk, verbrande leem
Neolithicum tot en met de Vroege- Middeleeuwen	nederzetting	circa 20-50 cm –mv	(paal)kuilen, sporen van erfinrichting, aardewerk, bewerkt steen, verbrande leem e.d..
Laat- Paleolithicum tot en met Vroeg- Neolithicum	extractiekamp	circa 20-50 cm –mv	vuursteen- en houtschoolconcentraties, ondiepe haardkuilen

*Tabel 2. Gespecificeerde archeologische verwachting. Rood: hoge verwachting;
 oranje: middelhoge verwachting.*

De huidige bebouwing aan de voorzijde en centraal (deels met kelder) op het perceel heeft eventueel aanwezige resten in het plangebied waarschijnlijk al grotendeels verstoord. De achterzijde van het perceel, daar waar de negen zorgstudio's worden gepland, is echter onbebouwd geweest. De kans dat hier intacte archeologische resten aanwezig zijn is groot.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van verstering en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Voor het booronderzoek niet-toegankelijke en/of verstoorde delen zijn aangegeven op de kaart in Bijlage 6. Voor aanvang van het veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld²¹ en gedeponereerd in Archis3. Het veldonderzoek bestond uit het zetten van 5 verkennende boringen. Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een guts met een diameter van 2 cm. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

De boringen zijn met een meetlint ingemeten aan de hand van topografische kenmerken. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 8. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 7.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het typerende boorprofiel bestaat van boven naar beneden uit een terreinverharding (klinker), waaronder een laag cunetzand van circa 15 – 45 cm ligt. Daaronder ligt een verstoord pakket, tot minimaal 80 cm –mv (boring 2) tot meer dan 230 cm –mv (boring 1). Daaronder ligt zwak siltig, matig fijn dekzand (C-horizont).

---

²¹ auteur2pva

De top van het verstoorde pakket is 20-30 cm dik en bestaat uit zwak-matig siltig, zeer tot matig fijn zand. Deze laag is humeus en daardoor donkergrijs of zelfs zwart gekleurd. Inclusies in de vorm van plastic (boring 1 en 3), baksteen (boring 2), porselein, kolengruis en vensterglas (boring 3) zijn aangetroffen. Daaronder liggen verschillend gekleurde (verstoorde) lagen van matig fijn, zwak-matig fijn zand verstoorde lagen. Ook hier is baksteen in aangetroffen (boring 3). Boring 5 is op 35 cm gestagneerd, vermoedelijk op baksteen. De boorkop kleurde niet geel of oranje. wat doet vermoeden dat het hier om hardgebakken (industriële) steen gaat.

Intact (dek)zand is op verschillende diepten aangetroffen, direct onder het verstoorde pakket. De begrenzing tussen verstoord pakket en intact dekzand toont verschillen (scherp begrensd in boring 3; diffuus begrensd in boring 4). De C-horizont bestaat uit zeer – matig fijn, zwak – matig siltig zand. Het dekzand heeft een gele kleur en is over het algemeen schoon; in boring 2 is wat roest aangetroffen in de top van het intacte dekzand. Het dekzand is hier minder diep verstoord dan elders (intact vanaf circa 5,10 m +NAP versus circa 4,9 m +NAP in boring 4; lager in de overige boringen).

4.3 RESULTATEN: ARCHEOLOGIE

Er zijn geen archeologisch relevante indicatoren aangetroffen. Tevens is geen (dun) plaggendek waargenomen, evenmin als sporen van bodemvorming. De aangetroffen inclusies zijn aan te merken als modern (vensterglas, plastic, industrieel baksteen) of modern/submodern (kolengruis, porselein).

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

Uit het booronderzoek blijkt dat het bodemprofiel tot in de C-horizont is verstoord. Het hoogste punt waarop intact dekzand is aangetroffen is boring 2 (circa 5,1 m +NAP). In de overige boringen ligt de C-horizont dieper (4,6 m +NAP in boring 3 en 4,9 m +NAP in boring 4. In boring 1 is tot een diepte van 3,65 m +NAP geen intact dekzand aangetroffen). Onder de huidige bebouwing is een soortgelijke of diepere verstoring te verwachten. De kans dat daarmee nog archeologische resten bewaard zijn gebleven moet derhalve laag worden geacht. Het in het bureauonderzoek opgestelde verwachtingsmodel wordt daarom verworpen.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek is de kans klein dat het plangebied archeologische sporen bevat. Mogelijk zijn zeer diepe (funderingssporen) nog bewaard gebleven, maar de kans is groot dat eventuele sporen tijdens de bouw van de huidige opstallen zijn verdwenen. Sporen van erfinrichting elders in het plangebied zijn op grond van de geconstateerde verstoring niet meer te verwachten.

Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven.

Dit advies is overgenomen door de gemeente Scherpenzeel, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, mevr. P. Kloosterman.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

Literatuur

Bedeaux, D., 2013: *Bureauonderzoek Archeologie Dorpsstraat 231-233 te Scherpenzeel*. Apeldoorn.

Broeke, E.M. ten, 2018: *Archeologisch bureauonderzoek en gecombineerd verkennend en karterend booronderzoek. Lindelaan (ong.) te Scherpenzeel in de gemeente Scherpenzeel*, Doetinchem. Rapportnummer 15096084.

Feest, N. van der, 2014: *Proefsleuvenonderzoek (IVO-P) Dorpsstraat 231-233 te Scherpenzeel*. Arcadis-rapport 002.

Hendriksen, M.T.C., 2019. *Begravingen, funderingen en een grafkelder in de Nederlands Hervormde Kerk te Scherpenzeel, gemeente Scherpenzeel. archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek (variant archeologische begeleiding). Raap-rapport 4160*. Weesp.

Huizer, J., 2011: *Holevoetplein 294-296 te Scherpenzeel. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, Amersfoort. ADC-rapport 2527.

Scholte Lubberink, H.B.G./L.J. Keunen/N.W. Willemse, 2015: *Op het kruispunt van de vier windstreken. Synthese Oogst voor Malta onderzoek de Gelderse Vallei (Utrechts-Gelders zandgebied)*. RCE NAR 48.

Teekens, P.C., 2012: *Bureauonderzoek plangebied Weijdelaer te Scherpenzeel (Gld.)*, Heerenveen. Archeologische Rapporten Oranjewoud 2012/27

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII
www.boorstaten.nl
www.topotijdreis.nl
www.hisgis.nl
www.grondwatertools.nl
www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde ≤ 5 cm.
Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 9-4-2020.

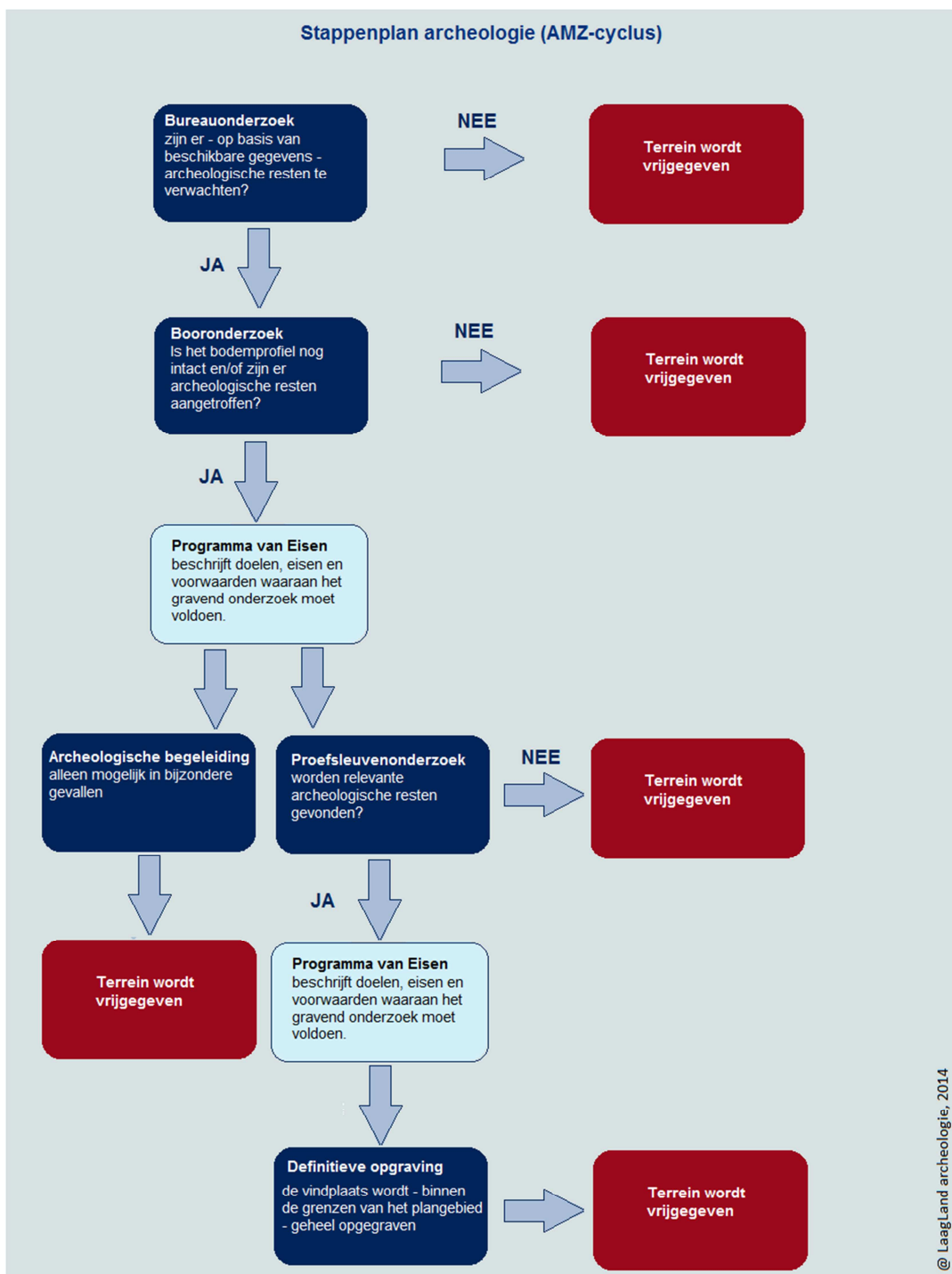
Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 9-4-2020.

Gemeentelijke archeologische landschappenkaart. Bron: gemeente Scherpenzeel.
Geraadpleegd op 9-4-2020.

Gemeentelijke verwachtingskaart. Bron: gemeente Scherpenzeel. Geraadpleegd op 9-4-2020.

BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

@ LaagLand archeologie, 2014

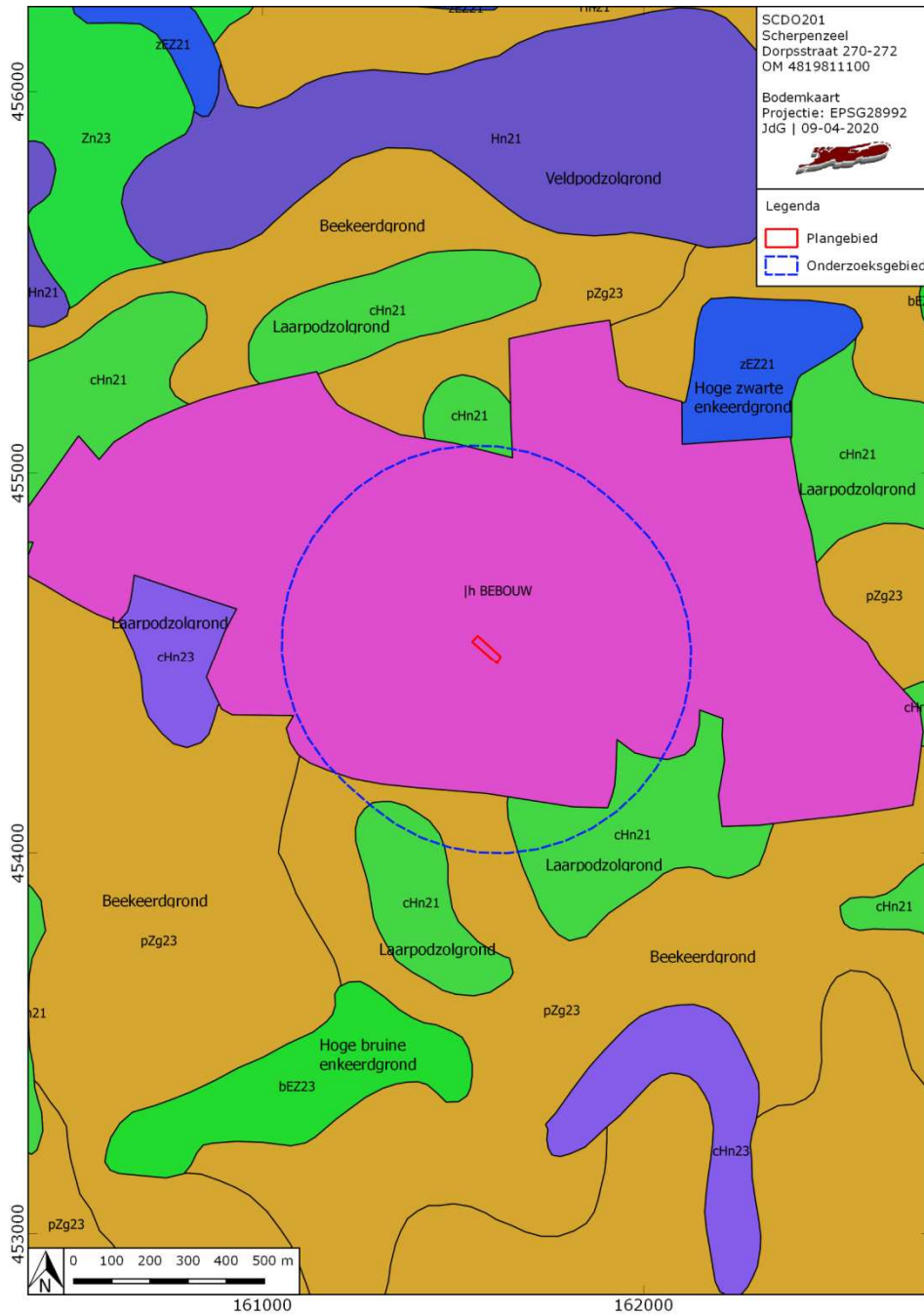
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden		Datering	
Nieuwe tijd	C	-1795	
	B	-1650	
	A	-1500	
Middeleeuwen	Laat	-1250	
	Vol	-1050	
	vroeg	Ottoons	-900
		Karolingisch	-725
		Merovingisch	-450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum	Jong	35.000
		Midden	250.000
		Oud	
	@ Laagland Archeologie, 2014		

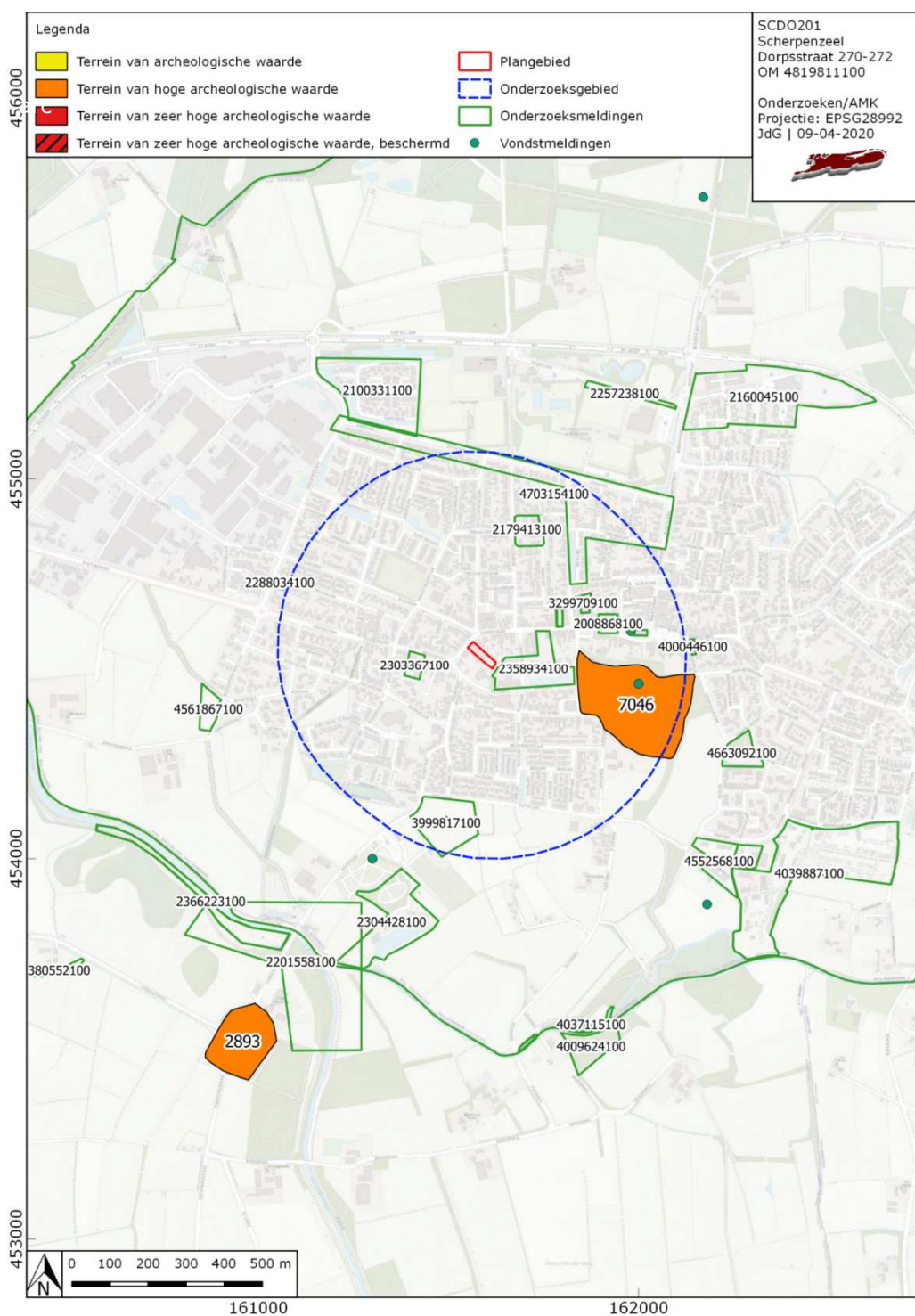
BIJLAGE 3 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

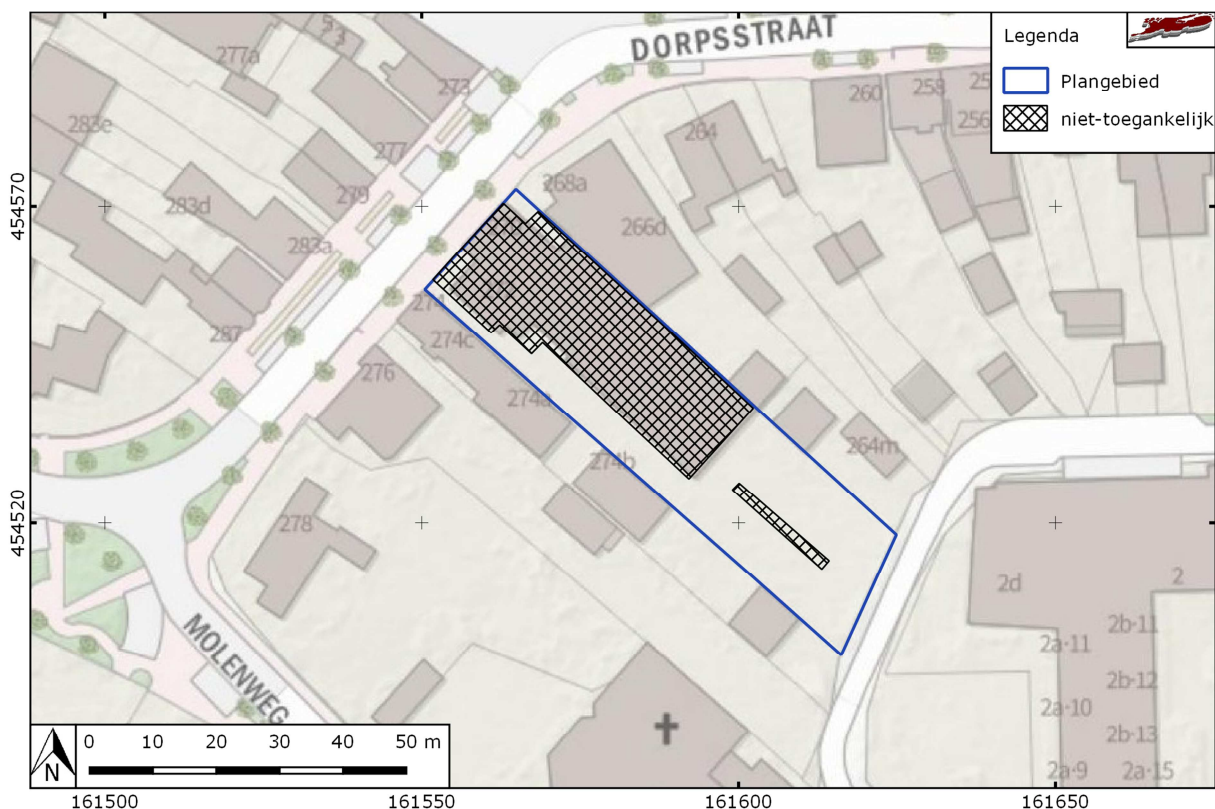
BIJLAGE 4 BODEMKAART

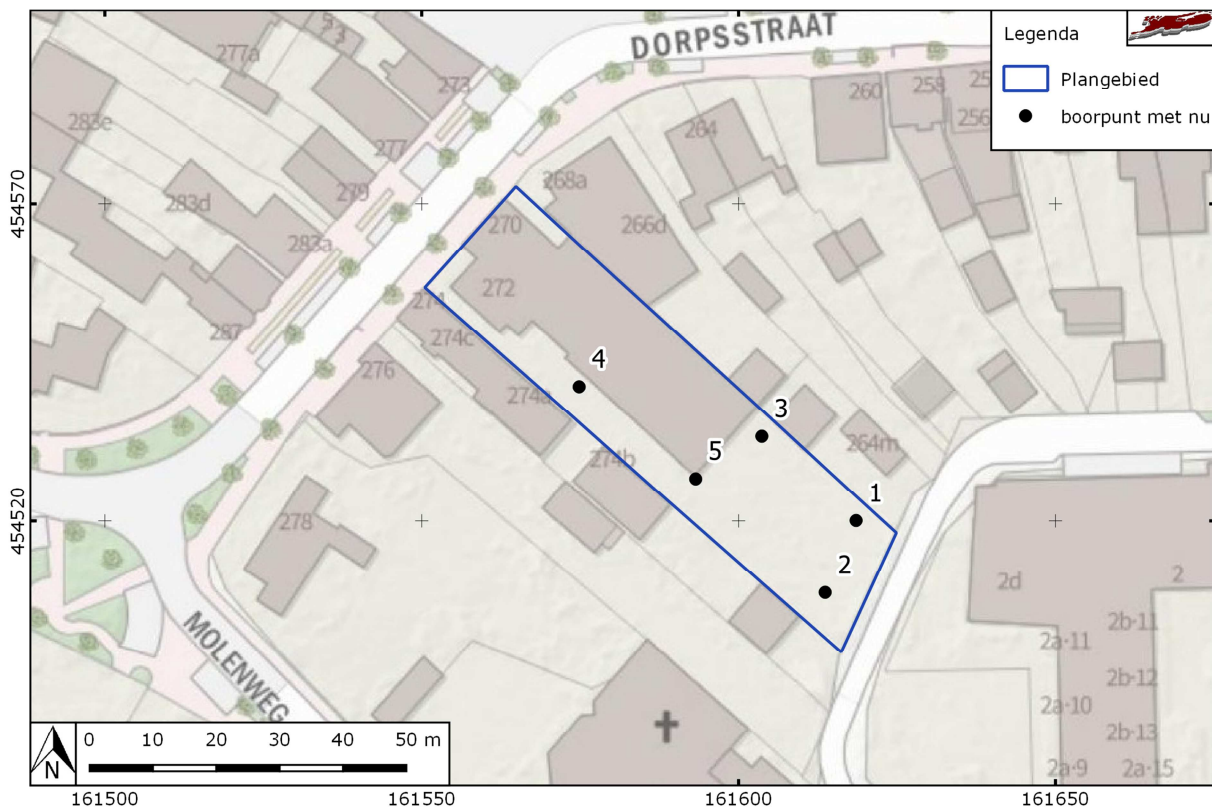
BIJLAGE 5 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

BIJLAGE 6 NIET-TOEGANKELIJK VOOR BOORONDERZOEK

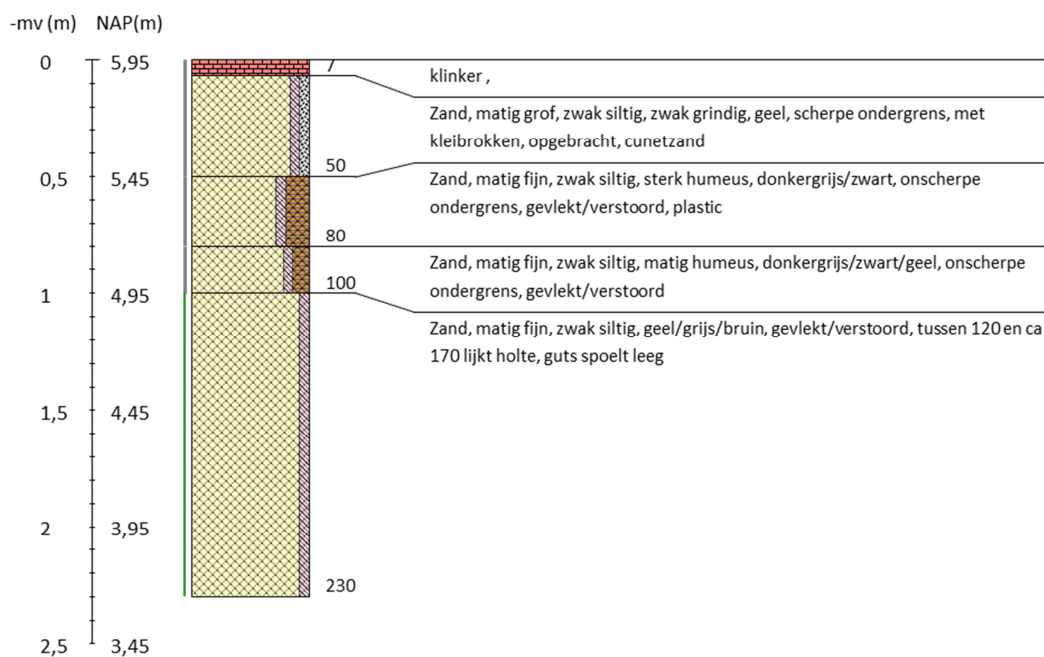

BIJLAGE 7 BOORPUNTENKAART

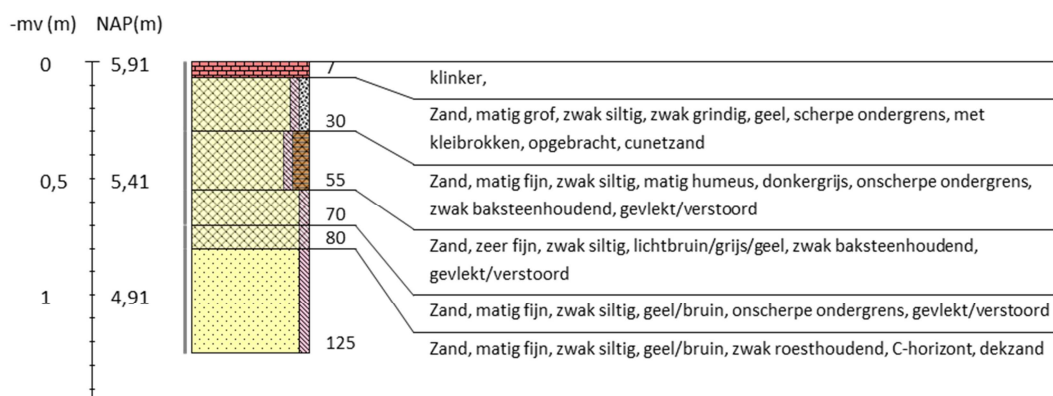

BIJLAGE 8 BOORSTATEN

Boring 1 RD-coördinaten: 161619/454520

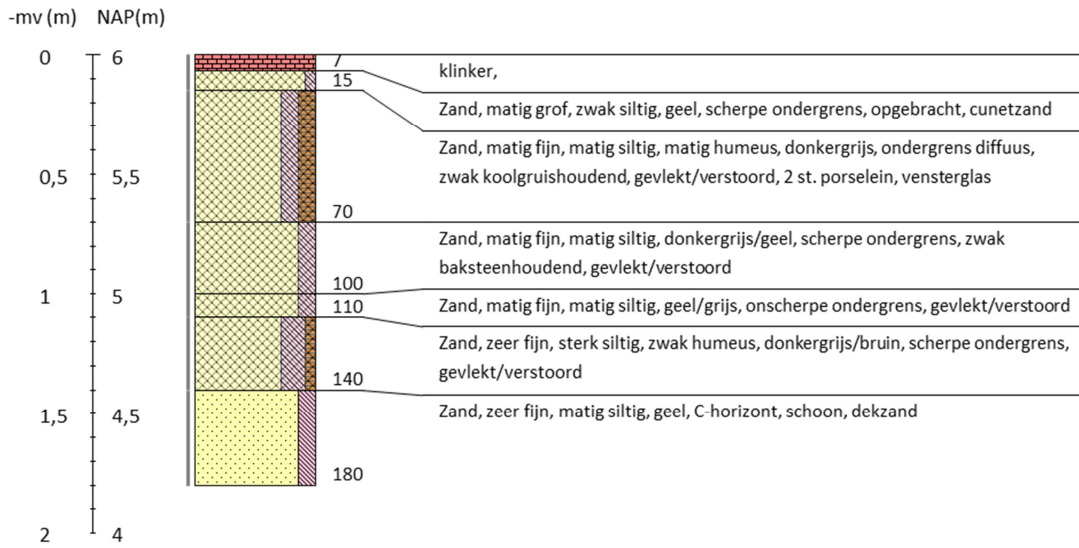

Boring 2 RD-coördinaten: 161614/454509

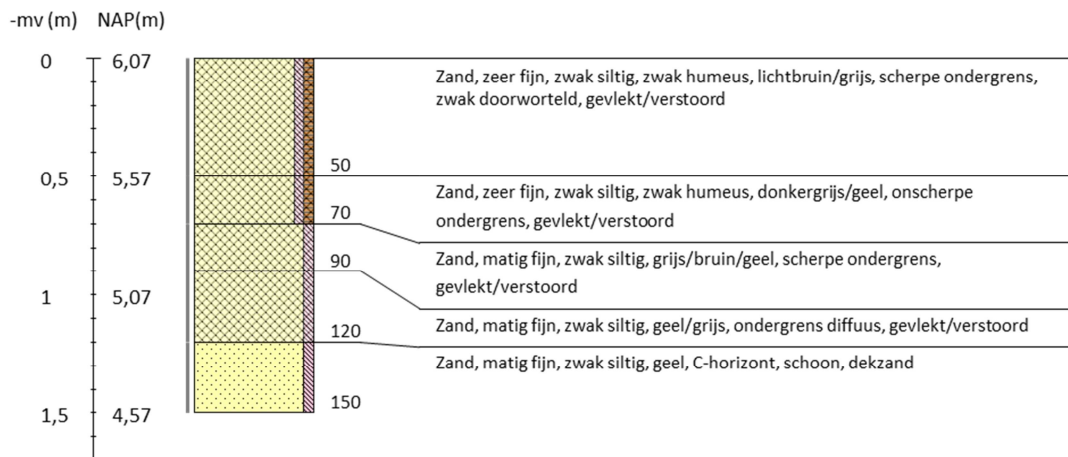

Boring 3 RD-coördinaten: 161604/454533

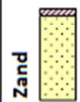

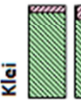

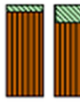

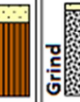
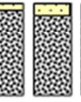
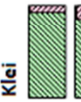

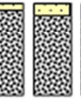
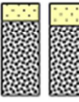
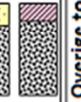

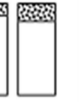

Boring 4 RD-coördinaten: 161575/454541

Boring 5 RD-coördinaten: 161593/454527

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)			
<p>Zand</p> Zand, zwak siltig Zand, matig siltig Zand, sterk siltig Zand, uiterst siltig Zand, kleilig	<p>Veen</p> Veen, mineraalarm Veen, zwak kleilig Veen, sterk kleilig Veen, zwak zandig Veen, sterk zandig	<p>Zandmediaan</p> <p>uiterst fijn < 105 µm zeer fijn 105 - < 150 µm matig fijn 150 - < 210 µm matig grof 210 - < 300 µm zeer grof 300 - < 420 µm uiterst grof 420 - < 2000 µm</p> <p>Zandsortering</p> <p>goed gesorteerd D60/D10 < 1,8 matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3 slecht gesorteerd D60/D10 > 3</p>	<p>Boortype</p> <p>Edelmaanboor ø 7 cm Edelmaanboor ø 10 cm Edelmaanboor ø 12 cm Edelmaanboor ø 15 cm </p> <p>Guts ø 2 cm Guts ø 3 cm </p> <p>Mechanische boor ø 10 cm ::: Mechanische boor ø 12 cm :::: Mechanische boor ø 15 cm ::::: Mechanische boor ø 20 cm ::::::</p>
<p>Klei</p> Klei, zwak siltig Klei, matig siltig Klei, sterk siltig Klei, uiterst siltig Klei, zwak zandig Klei, matig zandig Klei, sterk zandig	<p>Grind</p> Grind, zwak zandig Grind, matig zandig Grind, sterk zandig Grind, uiterst zandig Grind, siltig	<p>Inclusies/archeologische indicatoren (resten van planten, wortels, scheppen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)</p> <p>weinig < 1% matig 1-10% veel > 10%</p>	<p>Grondwaterstand</p> <p>GHG ▲ GWG ▼ GLG ◆</p>
<p>Leem</p> Leem, zwak zandig Leem, sterk zandig	<p>Overige toevoegingen</p> zwak humeus matig humeus sterk humeus zwak grindig matig grindig sterk grindig	<p>Begrenzing onderliggende laag</p> <p>scherp overgangsg gebied < 0,3 cm onscherp overgangsg gebied 0,3 - < 3 cm diffuus overgangsg gebied 3 cm - < 10 cm</p> <p>Kalkgehalte</p> <p>kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO₃ kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO₃ kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO₃</p>	<p>@ Boorstaten www.boorstaten.nl</p>

BIJLAGE 9 VERKLARENDE WOORDENLIJST

AMK-terreinen - De AMK (Archeologische Monumentenkaart) is een bestand van alle bekende, behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. Op de kaart staan terreinen van archeologische, hoge archeologische en zeer hoge archeologische waarde (al dan niet wettelijk beschermd) aangegeven. De AMK wordt niet meer geactualiseerd.

ARCHIS3 - Archis3 (Archeologisch Informatiesysteem) is een databank waarin gegevens over archeologisch onderzoek, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.

Bronstijd - In de Bronstijd (2.000 – 800 voor Chr.) werden voor het eerst voorwerpen van brons – een legering van koper en tin – gemaakt, hoewel vuursteen nog steeds breed toegepast werd. Aardewerk uit deze periode is meestal zeldzaam en van slechte kwaliteit ('hondebrokaardewerk'). Waarschijnlijk werden veel tradities en gebruiken uit het Neolithicum in deze periode voortgezet, waaronder aanvankelijk het gebruik overledenen in grafheuvels bij te zetten. Later, rond 1.200 voor Chr. werd begraving vervangen door crematies, die in urnenvelden en soms ook in oudere grafheuvels werden bijgezet.

Eemien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 126 – 116 duizend jaar geleden. Het Eemien is een relatief warme periode tussen de laatste en voorlaatste ijstijd, vergelijkbaar met de huidige warme periode (Holoceen).

IJzertijd - In de IJzertijd (800 – 12 voor Chr.) werden de eerste ijzeren voorwerpen gemaakt. IJzer was harder dan brons en was veel breder beschikbaar dan brons. Het winnen en smeden van ijzer vereiste echter veel kunde en kennis. Naast aardewerk worden vanaf deze periode soms resten van ijzeroventjes gevonden of afval dat is ontstaan bij ijzerwinning. Op de hogere zandgronden kwamen *celtic fields* (raatakkers) tot ontwikkeling. Dit waren akkercomplexen die zich soms tot over een groot gebied konden uitstrekken en gekenmerkt werden door relatief kleine akkertjes die omgeven werden door raatvormige wallen. Men woonde temidden van de akkers. Ten opzichte van de voorgaande en latere perioden werden vaak nattere gronden opgezocht. Vanaf de IJzertijd ook werden de zeekleigebieden in gebruik genomen.

Mesolithicum - Het Mesolithicum (8.800 – 4.900 voor Chr.) begon tijdens het begin van het Holoceen. De gemiddelde temperatuur steeg. Vegetatie ontwikkelde zich sterk en de variatie in flora en fauna nam toe. De mens trok als jager/verzamelaar door het land. Materiële resten uit deze periode worden gekenmerkt door kleine vuursteenvoorwerpen (microlithen).

Middeleeuwen - De Middeleeuwen duurden van 450 – 1500 na Chr. Over de periode vlak na het definitieve vertrek van de Romeinen uit Nederland is weinig bekend. Tot op heden zijn relatief weinig vindplaatsen uit deze periode aangetroffen. Er zijn sterke vermoedens dat resten uit deze periode voor een belangrijk deel onder de huidige oude stads- en dorpskernen en oude akkercomplexen liggen. Vanaf ongeveer de 10^e eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is sprake van een min of meer centraal gezag. De maatschappij raakt gefeodaliseerd. In deze periode werd een begin gemaakt met de ontginning van veen, heide en bos.

Neolithicum - Het Neolithicum (5.300 – 2.000 voor Chr.) wordt gekenmerkt door een overschakeling van jagen/verzamelen naar landbouw en veeteelt. De mens ging zich op

een min of meer vaste locatie vestigen. Aanvankelijk werd daarnaast nog gejaagd en verzameld, maar meer en meer werd de mens agrariër. Doordat men zich op een locatie kon vestigen, namen de materiële bezittingen sterk toe. Men bouwde boerderijen en andere constructies en creëerde voorwerpen van aardewerk en geslepen steen. De bevolking kon groeien en de samenlevingen werden complexer. Uit deze periode zijn hunebedden en grafvelden/-heuvels bekend.

Paleolithicum - Gedurende het Paleolithicum (300.000 – 8.800 voor Chr.) is Nederland wel bezocht door de mens (*Homo Sapiens Sapiens* en *Homo Sapiens Neanderthalensis*) gedurende de warmere perioden. Sporen zijn echter schaars en vaak verstoord. De mens trok destijds als jager/verzamelaar rond in kleine groepen. Afhankelijk van het seizoen en aanwezige voedselbronnen werden steeds wisselende, tijdelijke kampementen bewoond.

Pleistoceen - Het Pleistoceen is een geologisch tijdvak binnen het Quartair, van ongeveer 2 miljoen tot 10 duizend jaar geleden. In deze periode vond een afwisseling van ijstijden (stadialen) en warme perioden (interstadialen) plaats. Het Pleistoceen eindigde met de komst van het Holoceen.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – De RCE is een onderdeel van het ministerie van OCW. Het voert wet- en regelgeving uit, ontwikkelt kennis en geeft advies over rijksmonumenten, landschap & omgeving, archeologie en roerend erfgoed.

Saalien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 236 – 126 duizend jaar geleden. Het Saalien was de voorlaatste ijstijd (voorlaatste glaciaal). Gedurende deze periode kwam het landijs tot in Midden-Nederland.

Weichselien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 116 – 11,7 duizend jaar geleden. Het Weichselien is de laatste ijstijd (glaciaal) die we in Nederland gehad hebben. Het landijs bereikte de Nederlandse grenzen niet, maar wel was de bodem van grote delen permanent bevroren (permafrost).